

OSAMELOSŤ SOCIÁLNEJ IZOLÁCIE A SOCIÁLNE ZAČLENENIE ZÁVISLÝCH ĽUDÍ V PERSPEKTÍVE ABSTINENCIE

Výskum bol realizovaný v rámci riešenia vedeckovýskumnej úlohy č. 1/0285/18
„Rizikové správanie adolescentov ako klientov sociálnej práce v dôsledku ich osamelosti.“

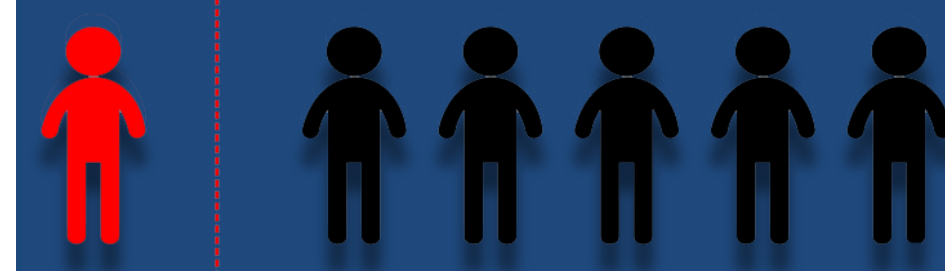
Mgr. Ján Kahan; prof. PhDr. Eva Žiaková, CSc.
Katedra sociálnej práce, Filozofická fakulta, UPJŠ
eva.ziakova@upjs.sk; jankokahan@gmail.com

Závislosť od alkoholu a závislosti od iných psychoaktívnych látok patria do skupiny látkových závislostí. Napriek jednotnej diagnostickej kategórii syndrómu závislosti, slovenská spoločnosť generuje rôznu mieru diskriminácie, opresie a stigmatizácie závislých ľudí, čím sa sťažuje celý terapeutický proces.

Východiská: Rozličné typy osamelosti vychádzajú z rozdielnych príčin, reflektujú významný kvantitatívny a/alebo kvalitatívny deficit v oblasti základných ľudských potrieb afiliácie, intimity a lásky. Multidimenzionálny fenomén osamelosti sociálnej izolácie môže závislosti predchádzať, simultánne sa vyvíjať, môže byť jej dôsledkom a prekážkou v perspektíve abstinencie. **Ciele:** Hlavným cieľom predkladanej štúdie je prezentovať zmiešané dáta výskumu sociálneho začlenenia a osamelosti sociálnej izolácie závislých ľudí. Sekundárnym cieľom je diskutovať tému osamelosti sociálnej izolácie a stigmatizácie závislých ľudí v kontexte perspektívy abstinencie. **Metódy:** Kvantitatívne dáta boli získané pomocou škály osamelosti UCLA a dotazníka sociálnej začlenenosti T-98. Kvalitatívne dáta boli získané naratívny a fenomenologickým rozhovorom a spolu s fenomenologickou interpretáciou vsadené do štatistických zistení. **Súbor:** Výskumu sa zúčastnilo 235 respondentov. Z toho bolo 139 hospitalizovaných a 96 abstinujúcich respondentov. Celkový súbor tvorilo 160 mužov a 75 žien vo veku od 18 do 75 rokov.

Kľúčové slová: Osamelosť sociálnej izolácie. Sociálne začlenenie. Stigmatizácia. Závislosť. Abstinencia.

Osamelosť zo sociálnej izolácie je výsledkom absencie sociálnej siete rovesníkov, kolegov, susedov, príbuzných, kamarátov, do ktorej by sa mohol človek zapojiť, v ktorej by bol angažovaný a bol jej súčasťou. Akékoľvek vážne narušenie v oblasti sociálnych rolí a zastávaných sociálnych statusov môže viesť k prežívaniu osamelosti sociálnej izolácie. Symptómy osamelosti sociálnej izolácie je možné identifikovať v rôznych skupinách, napríklad u rozvedených párov, u nezamestnaných, u tých, ktorí zmenia miesto bydliska, u tých, ktorých správanie a hodnoty sú odlišné od ľudí, s ktorými sa stretávajú, u ľudí, ktorí sú z akýchkoľvek dôvodov stigmatizovaní (ľudia zdravotne znevýhodnení, s menšinovým náboženstvom, etnickou alebo rasovou príslušnosťou, z dôvodu veku – seniori, ľudia s menšinovou sexuálnou orientáciou, ľudia s psychiatrickým ochorením a podobne) (Weiss 1985; Kahan, Žiaková 2019).

PROCES ETIKETIZÁCIE

- Primárna deviácia
- Sociálne tresty
- Ďalšia primárna deviácia
- Silnejšie sociálne tresty a odmietanie okolím
- Ďalšie deviantné správanie a hostilita voči agentom sociálnej kontroly
- Kríza prekračujúca tolerančný kvocient
- Formálne kroky okolia smerujúce k sociálnej izolácii jedinca
- Stigmatizácia
- Posilnenie deviantného správania ako reakcia jedinca na stigmatizáciu a tresty
- Úplné prijatie deviantnej identity a role

Škála osamelosti UCLA (Loneliness Scale – Version 3; Russell 1996) (US) je tretia revidovaná verzia nástroja na meranie osamelosti. UCLA je jednodimenzionálny konštrukt, ktorý primárne hodnotí subjektívny pocit osamelosti zo sociálnej izolácie.

Korelácie testov			UCLA
Spearmanov koeficient korelácie (r _s)	SZ	r _s	-,359**
		p(α)	,000
		N	224

** p_α < 0,01

T-98 – dotazník sociálnej začlenenosti – SZ *Dosiahnuté začlenenie* (achieved affiliation) – je dosiahnutá miera a rozsah sociálneho začlenenia, diagnostikovaná na základe behaviorálnej zložky afiliácie (Kollárik 2008).

U-test – miera prežívanej osamelosti u látkovo závislých ľudí (H/A)

	N	X(skóre)	xΣP	p(α)
UCLA	H	122	46,32	122
	A	88	40,48	82,3

**** p_α < 0,001

U-test – miera sociálnej začlenenosti u látkovo závislých ľudí (H/A)

	N	x(skóre)	xΣP	p(α)
SZ	H	114	15,54	89
	A	86	19,12	115,7

**** p_α < 0,001

Testom UCLA, ktorý sleduje celkovú úroveň prežívanej osamelosti bolo preukázané, že hospitalizovaní respondenti prežívajú celkovú osamelosť vo výraznej miere vyššie ako abstinujúci respondenti. Tento rozdiel sa potvrdil na všetkých známych hladinách štatistickej významnosti.

Miera dosiahnutého sociálneho začlenenia (behaviorálnej zložky afiliácie) je u abstinencov signifikantne vyššia ako u hospitalizovaných respondentov.

Korelácia medzi dĺžkou abstinencie a osamelosťou

Spearman r(s)	Dĺžka abstinencie (mesiace)			Celková dĺžka abstinencie
	0 - 12	13 - 36	36 <	
UCLA	r _s	-,422*	-,236	-,141
	p(α)	,025	,228	,412
	N	28	28	36

* p_α < 0,05

Testom UCLA bol zistený stredne silný vzťah medzi osamelosťou a dĺžkou abstinencie 0-12 mes. a slabý vzťah pri celkovej dĺžke abstinencie. Z údajov je možné odvodiť, že s rastúcou dĺžkou abstinencie sila vzťahu k osamelosti klesá.

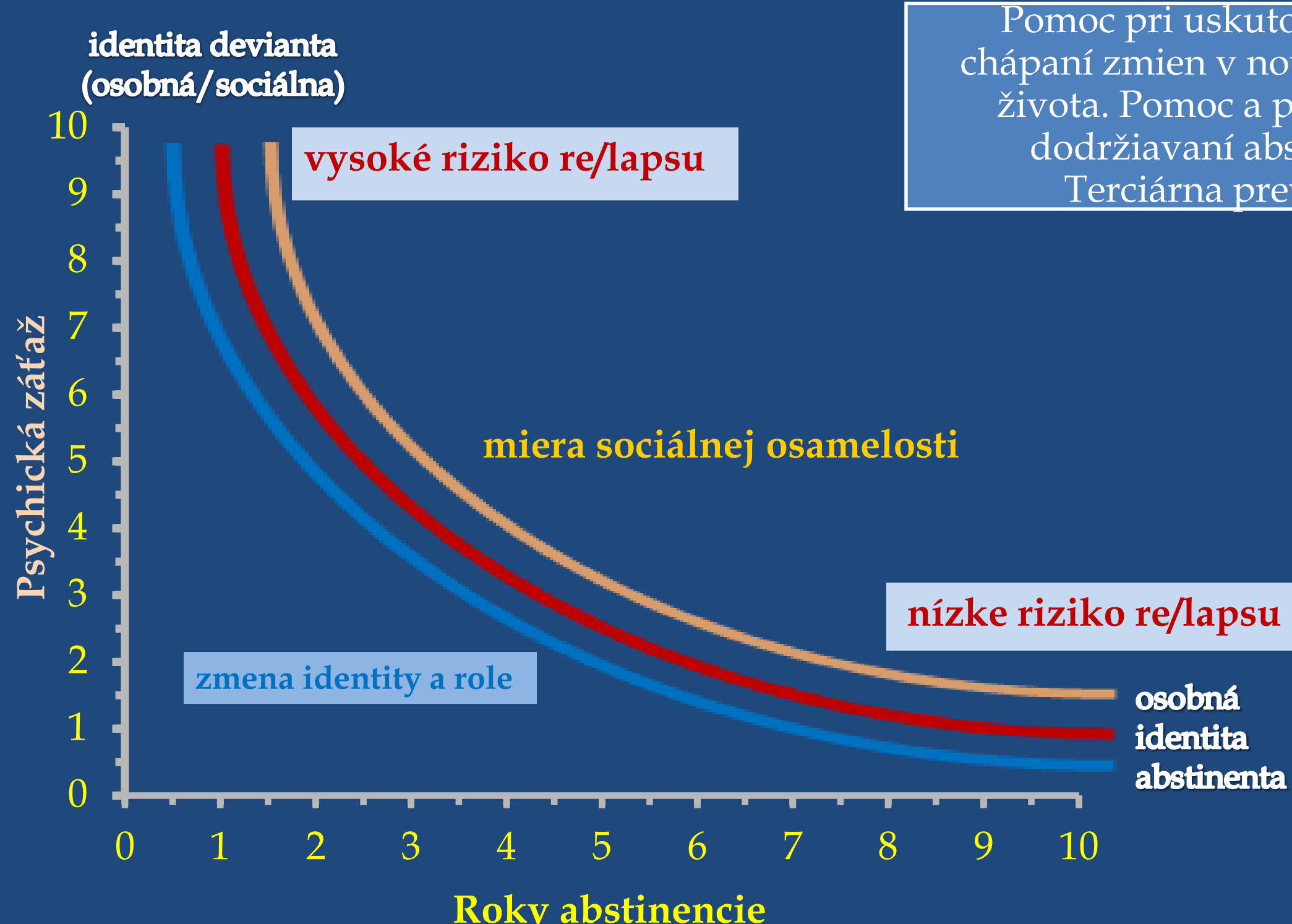
U-test – miera prežívanej osamelosti u hospitalizovaných respondentov (M/Ž)

	rod	N	x (skóre)	xΣP	p(α)
UCLA	muži	84	44,5	54	<0,001****
	ženy	38	50,34	78	

**** p_α < 0,001

Hospitalizované ženy prežívajú celkovú osamelosť v štatisticky významne väčšej miere ako hospitalizovaní muži.

Výsledky: Komparácie medzi závislými a abstinujúcimi respondentmi preukázali štatisticky významné rozdiely v kritériách osamelosti sociálnej izolácie a sociálneho začlenenia.

Záver: Osamelosť je rizikový faktor hlavne v prvých dvanástich mesiacoch abstinencie. Skúmanie osamelosti je dôležité z hľadiska toho, že rôzne druhy a formy osamelosti odrážajú špecifické deficity v základných ľudských potrebách. Nedostatočnou saturáciou základných ľudských potrieb spolupatričnosti, súnalezitosti, afiliácie, intimity a lásky sa ľudia stávajú odcudzení, osamelí, stigmatizovaní, izolovaní od okolitého sveta, od seba navzájom a od vlastného vnútorného prežívania, čoho následkom môžu byť rôzne prejavy patologického správania.

Zdroje: Nešpor 2011; Lemert 1951; Lemert 1967; Hrčka 2001; Vágnerová 2012; Weiss 1985; Kahan, Žiaková 2019

Testy: RUSSELL, W. D., 1996. UCLA Loneliness Scale (Version 3): Reliability, Validity, and Factor Structure. *Journal of Personality Assessment*. 66(1), 20 – 40. KOLLÁRIK, T., 2008. *Dotazník sociálnej začlenenosti - T-98*. Bratislava: Psychodiagnostika, a.s.